

Sygn. akt III CZ 38/16

POSTANOWIENIE

Dnia 26 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jan Górski

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa J. W.
przeciwko Polskiemu Związkowi Działkowców w Warszawie
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 26 października 2016 r.,
zażalenia strony pozwanej
na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 czerwca 2016 r., sygn. akt I ACa .../15,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 29 czerwca 2016 r. Sąd Apelacyjny w [...] odrzucił skargę kasacyjną pozwanego Polskiego Związku Działkowców z siedzibą w Warszawie od wyroku z dnia 11 stycznia 2016 r., którym:

- zmieniono w części i nadano nowe brzmienie wyrokowi Sądu Okręgowego w [...] z dnia 7 sierpnia 2013 r. przez obniżenie kwoty zasądzonej tytułem wynagrodzenia za korzystanie z nieruchomości do 45.923 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 marca 2011 r., oddalenie powództwa w pozostałym zakresie i odmienne rozstrzygnięcie o kosztach postępowania przed sądem pierwszej instancji,
- oddalono apelację powódki,
- oddalono apelację pozwanego w pozostałym zakresie,
- rozstrzygnięto o kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego,
- zasądzone od powódki na rzecz pozwanego kwotę 554.083,55 zł tytułem zwrotu wyegzekwowanego świadczenia oraz oddalono wniosek restytucyjny pozwanego w pozostałym zakresie.

Sąd Apelacyjny dokonał sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia i zweryfikował ją z kwoty 99.068 zł do 45.923 zł przyjmując, że błędnie uwzględniono w niej kwotę objętą oddalonym wnioskiem restytucyjnym. Konsekwentnie stwierdził niedopuszczalność skargi kasacyjnej z tej przyczyny (art. 398² § 1 zd. 1 k.p.c.). Sąd wskazał jednocześnie na brak interesu prawnego pozwanego w zaskarżeniu orzeczenia w części odnoszącej się do odstąpienia od obciążenia go nieuiszczonymi kosztami sądowymi w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, apelacyjnym i kasacyjnym.

Zażalenie na postanowienie wniósł pozwany zarzucając naruszenie art. 398⁶ § 2 oraz 398¹ § 1 zd. 1 k.p.c. poprzez bezpodstawne przyjęcie, że skarga kasacyjna nie spełniła progu ustawowego wartości przedmiotu zaskarżenia.

Sąd Najwyższy zważył:

Wymogiem formalnym skargi kasacyjnej jest wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398⁴ § 2 k.p.c.). Prawidłowość wypełnienia tego obowiązku podlega kontroli sądu drugiej instancji i Sądu Najwyższego, które mogą weryfikować wyliczenie na podstawie akt sprawy, z pominięciem zasad określonych w art. 25 i 26 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2001 r., IV CZ 20/01, nie publ., z dnia 21 listopada 2001 r., I CZ 152/01, nie publ., z dnia 6 listopada 2002 r., III CZ 98/02, OSNC 2004, Nr 1, poz. 11). Sprawdzenie takie jest niezbędne w szczególności wówczas, gdy z okoliczności sprawy wynika, że skarżący w celu obejścia przepisów procesowych instrumentalnie zmierza do obejścia przepisów wyznaczających dopuszczalność skargi kasacyjnej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2006 r., III CZ 89/06, nie publ.). Zasadą jest, że wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną nie może przewyższać wartości przedmiotu sporu, ani wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu apelacyjnym, a wyjątki od niej na ogół dotyczą rozszerzenia powództwa oraz zasądzenia ponad żądanie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 2002 r., II UZ 11/02, OSNP-wkł. 2002, nr 17, poz. 7).

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od orzeczenia sądu drugiej instancji obejmującego rozstrzygnięcia o: oddaleniu apelacji pozwanego w zakresie zaskarżającym uwzględnienie powództwa w części (kwota 45.923 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 marca 2011 r.), kosztach postępowania pierwszoinstancyjnego, kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, oddaleniu wniosku restytucyjnego pozwanego w części dotyczącej kwoty 99.067,28 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 10 kwietnia 2014 r. i ustawowych odsetek od kwoty 554.083,55 zł za okres od dnia 10 kwietnia 2014 r. do dnia zapłaty. Adekwatnie do niego sformułowany jest wniosek skargi. Nie budzi zatem wątpliwości, że wskazana w skardze wartość przedmiotu zaskarżenia została oznaczona nieprawidłowo i zasadnie została poddana kontroli.

Istota problemu dotyczy tego czy do wartości przedmiotu zaskarżenia podlega zaliczeniu wartość żądania restytucyjnego i w jakim ewentualnie zakresie.

Odnosząc się do zagadnienia pobierania opłat od wniosku restytucyjnego i odpowiednio środków zaskarżenia, dotyczących uwzględnienia (oddalenia) takiego wniosku w całości lub w części, wskazać należy, że roszczenie restytucyjne ma umożliwić pozwanemu, który spełnił świadczenie w oparciu o wyrok uzyskanie zwrotu, jeżeli orzeczenie zostało następnie uchylone lub zmienione bez potrzeby wytaczania kolejnego procesu. Wniosek powinien zostać zgłoszony najpóźniej do chwili zamknięcia rozprawy poprzedzającej wydanie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. W judykaturze podkreśla się, że instytucja restytucji ma niejednorodny charakter, gdyż przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące wniosku restytucyjnego mają tylko charakter procesowy i ustanawiają uproszczony sposób dochodzenia tego roszczenia, ale jego podstawę materialnoprawną stanowią przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu (nienależnym świadczeniu) - por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1974 r., Kw. Pr. 2/74, OSNCP 1974, nr 12, poz. 203, uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2012 r., II PZP 1/12, OSNC 2013, nr 4, poz. 43, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2013 r., I CSK 323/12, nie publ. Zagadnienia dotyczące zasadności i materialno-prawnej prawidłowości rozstrzygnięcia o roszczeniu restytucyjnym objęte są kognicją sądu meriti i nie podlegają badaniu przy wyjaśnianiu kwestii dopuszczalności skargi kasacyjnej. Z tych względów pominąć należy kwestię, czy w jego skład wchodzi odsetki i koszty postępowań związanych z przymusową realizacją wcześniejszego orzeczenia oraz czy równolegle mogą być i na jakiej podstawie dochodzone odsetki od wyegzekwowanej kwoty. Przypomnieć jedynie należy, że w wypadku samodzielnego dochodzenia odsetek podlegają one zsumowaniu i wyliczeniu jako wartość przedmiotu sporu i odpowiednio zaskarżenia. Przepis art. 20 k.p.c. nie ma bowiem zastosowania w sytuacji, gdy do wartości przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną zaliczone zostały skapitalizowane odsetki w znaczeniu prawnym, gdyż jego hipoteza dotyczy tylko stanu istniejącego do chwili prawomocności wyroku rozstrzygającego o świadczeniu głównym (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 1999 r., III CZP 12/99, OSNC 2000, nr 1, poz. 1, nie publikowane postanowienia Sądu

Najwyższego z dnia 7 marca 2014 r., IV CZ 134/13, z dnia 19 listopada 2015 r., V CZ 72/15).

Sąd Apelacyjny stwierdzając, że wskazana w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia bezpodstawnie uwzględnia kwotę objętą wnioskiem restytucyjnym odwołał się do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2015 r., II CZ 48/15 (nie publ.). Pominął jednak, że zapadło ono w oznaczonym stanie faktycznym, z odwołaniem do cytowanej uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2012 r., II PZP 1/12 oraz w oparciu o założenie, że postępowanie wywołane wnioskiem restytucyjnymi ma charakter akcesoryjny w stosunku do postępowania wywołanego wniesieniem pozwu. Wskazując na ten związek uznano, że po jego wniesieniu nie dochodzi do wszczęcia nowego postępowania, zatem we wniosku restytucyjnym nie wskazuje się wartości przedmiotu sporu i nie podlega on opłacie sądowej. Niemniej w motywach podkreślono, że kwota objęta zawartym w wyroku orzeczeniem, uwzględniającym wniosek restytucyjny, nie wchodzi w zakres wartości przedmiotu zaskarżenia tego wyroku dokonanego przez stronę, na którą został nałożony obowiązek restytucji, dlatego, że doszłoby wówczas do zdublowania opłaty (od wyroku oddalającego jej powództwo i od wyroku zasądzającego zwrot spełnionego świadczenia). Tymczasem w obecnej sprawie zakres zaskarżenia skargą kasacyjną pozwanego nie obejmuje wyroku w części oddalającej apelację powódki dotyczącą oddalenia powództwa. Tym samym pozwany dochodzi praw majątkowych obejmujących również oddaloną część roszczenia restytucyjnego, która wymaga kwotowego oznaczenia i podlega doliczeniu do wartości przedmiotu zaskarżenia. Postępowanie wywołane tym wnioskiem nadal ma charakter akcesoryjny w stosunku do postępowania wszczętego wniesieniem pozwu. Jego wynik zależy od merytorycznego rozstrzygnięcia sporu. Ze względu na ten ścisły związek wniosku restytucyjnego z postępowaniem w sprawie oraz w braku podstawy prawnej (oraz odpowiednio środka zaskarżenia) nie podlega on opłacie sądowej.

Ubocznie wskazać należy, że budzi zastrzeżenia stanowisko Sądu odnoszące się do alternatywnej podstawy odrzucenia skargi kasacyjnej w części dotyczącej orzeczenia o kosztach sądowych. Z uwagi na jego pochodny charakter,

ściśle związany z rozstrzygnięciem sprawy zakres zaskarżenia każdorazowo musi objąć postanowienie w przedmiocie kosztów postępowania. Instytucja gravamen nie ma zatem w tym wypadku zastosowania.

Z tych względów Sąd Najwyższy uwzględnił zażalenie i uchylił zaskarżone postanowienie na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

jw

kc